

POPIS ŘEŠENÍ PROJEKTU V ROCE 2008

Cílem výzkumu Centra je komplexní analýza zdrojů a výsledků konkurenční schopnosti ČR a identifikace souvisejících hospodářskopolitických implikací pro podporu úspěšného přechodu na znalostně založenou ekonomiku. Postup řešení je stanoven projektem a je strukturován do čtyř komponent, které pokrývají klíčové oblasti zkoumané problematiky, a to (1) růstová výkonnost a stabilita, (2) institucionální kvalita, (3) inovační výkonnost a (4) kvalita lidských zdrojů. Řešení probíhá na třech pracovištích: Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity (ESF) a Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu, o.p.s. (CES VŠEM) se zaměřily na první tři komponenty, Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání při NVF, o.p.s. (NOZV) na čtvrtou komponentu. Na počátku roku 2005 bylo v souladu s projektem provedeno a upřesněno věcné a metodické zaměření výzkumných aktivit jednotlivých pracovišť, což bylo i následně smluvně potvrzeno. V souladu s touto dohodou se realizovaly dosavadní výzkumné aktivity (2005–2008). V roce 2008 byly výzkumné aktivity soustředěny na jednotlivých pracovištích Centra do následujících oblastí: Jednotlivé výzkumné aktivity probíhaly dle dohodnutého postupu řešení a dle harmonogramu a tvoří východisko pro práce v roce 2009.

Pracoviště ESF:

Stěžejní výzkumná aktivita na tomto pracovišti směřovala především na přípravu analyticko metodologické publikace Slaný A. a kol.: **Konkurenceschopnost ekonomiky (komparace zemí 10CE)**. V první kapitole je **konkurenceschopnost** pojata jako schopnost ekonomiky dosahovat dlouhodobého hospodářského růstu. Celý koncept je rozdělen do tří oblastí – první dvě tvoří extenzivní faktory růstu a jednotliví autoři se zabývají determinanty na trhu práce a na trhu kapitálu; a ve třetí je potom věnován prostor vybraným faktorům intenzivního ekonomického růstu. V konkrétní rovině se jednotliví autoři v případě první podkapitoly zaměřili na fungování trhu práce, sociální politiku a její vliv trhy práce, demografické faktory a migraci. Ve druhé podkapitole je analyzováno fungování bank a kapitálových trhů, dopady fiskální a monetární politiky na objem kapitálu a také dopady kapitálových přesunů. Třetí závěrečná podkapitola je zaměřena na faktory ovlivňující intenzivní složku ekonomického růstu – tj. politickou situaci, regulace, strukturální politiku a zahraniční obchod. Z časového hlediska je výchozím bodem pro analýzu konec období plánované ekonomiky. Následně je zkoumán vývoj v daných oblastech až do roku 2007. Druhá kapitola **Růstová výkonnost a stabilita** prohlubuje naše poznatky týkající se růstové výkonnosti a zejména stability české ekonomiky. Významnými indikátory monetární stability jsou mezera výstupu a mezera nezaměstnanosti. Oba tyto indikátory jsou založeny na rozdílnosti pozorovatelných veličin (výstup ekonomiky resp. nezaměstnanosti) a jejich nepozorovatelných rovnovážných protějšků (potenciální produkt resp. NAIRU). K jejich modelování je možno přistupovat na základě různých modelových konceptů a technik. Námi využívané alternativní modelové koncepty vedou k závěru o hysterezním charakteru nezaměstnanosti a dlouhodobé udržitelnosti aktuálních temp růstu. Nebezpečí dlouhodobé monetární nestability ze strany trhu práce nehrozí. Stabilizační politika centrální banky musí ve svém rozhodování brát do úvahy charakter ekonomiky. Důležitým faktorem je v tomto kontextu rigidita mezd a cen. Efektivní monetární politika si tedy musí být zcela jasně vědoma toho, zdali jsou tyto rigidity v ekonomice přítomny, a pokud ano, která z výše zmíněných typů rigidit je dominantnější. Na základě modelové identifikace byla prokázána zřetelně vyšší rigidita mezd než cen, a to jak na základě odhadu délky mzdových kontraktů, tak z citlivostní analýzy modelů. Analýzou stabilizační role centrální banky v průběhu posledního desetiletí bylo rovněž empiricky potvrzeno, že Česká národní banka klade ve svém rozhodování nejvyšší váhu stabilitě inflace,

což je zřetelným důkazem a potvrzením toho, že vysoká tempa růstu posledních let nejsou výsledkem expanzivní monetární politiky, ale jsou skutečným odrazem reálné síly české ekonomiky, neboť nejsou doprovázena nežádoucími inflačními tlaky. Třetí kapitola **Regionální analýza nových členských zemí EU v kontextu kohezní politiky** je logicky rozčleněna do tří částí. První část se zabývá politikou hospodářské a sociální soudržnosti (tzv. Kohezní politika) v zemích CE10. Hlavním cílem politiky je zmenšování ekonomických a sociálních nerovností mezi regiony. Jsou popsány současné trendy v regionální politice a základní principy politiky HSS. Pozornost je věnována také programovým cílům politiky pro programovací období 2000–2006 a 2007–2013. Následně je prezentována aplikace politiky ve státech CE10. U každé země je uveden stručný přehled všech operačních programů, které příslušná země využívá pro čerpání evropských prostředků. Větší pozornost je pak věnována programům, které jsou realizovány na území tzv. cíle Konvergence. U jednotlivých programů je zdůrazněno, které aktivity z nich lze podporovat, kolik je na ně vymezeno finančních prostředků a jaký je jejich podíl na celkovém rozpočtu určeného pro danou zemi v období 2007–2013. Ve druhé části kapitoly je realizována socioekonomická analýza regionů na úrovni NUTS 2. Do analýzy bylo zahrnuto 18 ukazatelů, které podrobně charakterizují ekonomickou situaci ve všech 53 regionech, které v rámci deseti zkoumaných zemí existují. Hodnoty jednotlivých ukazatelů jsou porovnávány nejen s průměrem CE10, ale též s průměrnými hodnotami za EU15 a EU27, což vhodně dokresluje reálnou pozici hodnocených regionů. Analýza je doplněna o řadu kartogramů, které znázorňují seskupení regionů do intervalů založených na průměru a směrodatné odchylce. Analýza je uzavřena regionální syntézou rozvojového potenciálu. Syntéza tedy představuje třetí část této kapitoly. Regiony jsou rozděleny do čtyř skupin dle rozvojového potenciálu, který je vymezen jako agregace hodnot vybraných komponent předchozí analýzy. Naznačena je vazba mezi potenciálem regionů, jejich ekonomickou úrovní a v neposlední řadě též integrační pozicí v rámci politiky HSS.

Druhou stěžejní publikací je studie Blažek, L. a kol.: **Konkurenční schopnost podniků (analýza faktorů hospodářské úspěšnosti)**. Tato analýza úzce navazuje na empirické šetření uskutečněné v roce 2007 a k němu se vztahující statistické zpracování v podobě primární analýzy dat, získaných z dotazníkového šetření a dalších informačních zdrojů. Monografie je členěna do tří částí. V **první části** je pozornost věnována metodickým východiskům předmětné etapy výzkumu. Nejprve jde o rámcovou charakteristiku řešené úlohy. Je prezentována základní hypotéza celého výzkumu a jeho hlavní cíl. Je provedeno zhodnocení výsledků dosažených v rámci procesu naplňování tohoto cíle v předchozích etapách řešení a je formulován dílčí cíl, vážící se k předmětné etapě výzkumu. V souvislosti s formulací tohoto dílčího cíle je provedeno stručné zhodnocení získaných výsledků v rovině metodické i v rovině meritorní. Další pasáže první části monografie jsou zaměřeny na metodické zabezpečení jednotlivých postupových kroků předmětné etapy řešení. Primárně se jedná o výběr a aplikaci jedné z metod shlukové analýzy pro potřeby vytváření typických skupin analyzovaných podniků dle jejich hospodářské úspěšnosti. Dále jde o formulaci metodického postupu transformace dat získaných z dotazníkového šetření a dalších informačních zdrojů do podoby proměnných, vhodných pro zpracování prostřednictvím specifických statistických metod. Konečně se pak jedná o objasnění teoretických zásad a možností aplikace metod vícerozměrné analýzy pro hodnocení složitých multidimenzionálních vztahů mezi výše zmíněnými proměnnými a hledání takových kombinací vybraných proměnných, které v rozhodující míře ovlivňují hospodářskou úspěšnost podniků. **Druhá část** monografie se již plně týká oblasti aplikační. Je zde prezentováno řešení a jeho výsledky v jednotlivých postupových krocích, opírající se o metody a přístupy uvedené v první části publikace. S

využitím vybrané metody shlukové analýzy je na základě pětiletých časových řad dvou vybraných finančních ukazatelů vytvořeno 13 skupin podniků, které jsou následně agregovány do pěti a posléze do tří skupin podniků s typickými charakteristikami hospodářské úspěšnosti. Další pasáž je věnována realizaci procesu transformace dat z dotazníků, doplněných o některé informace získané z veřejně dostupných zdrojů. V návaznosti na metodiku prezentovanou v první části monografie jde o poměrně náročný proces „přetvoření“ této výchozí databáze do soustavy proměnných vhodných jako vstup do vyhodnocovacího algoritmu metody statistického rozpoznávání obrazů, náležející do třídy metod vícerozměrné analýzy. Závěrečná pasáž této části monografie uvádí výsledky získané na základě aplikace tohoto algoritmu, včetně analýzy nabídnutých variant řešení a zdůvodnění výběru té z variant, kterou lze považovat za optimální. Výsledek je prezentován v podobě přehledu proměnných, které byly s využitím zmíněného algoritmu vybrány jako faktory hospodářské úspěšnosti. V návaznosti na to je prezentován postup tvorby shluků podniků dle těchto faktorů, které jsou pak využity v části interpretační. **Třetí část** předložené publikace se zaměřuje na interpretaci dosažených výsledků. Východiskem pro interpretační rámec je soustava proměnných, které na základě výsledků aplikace výše zmíněného algoritmu lze považovat za faktory, jež v podstatné míře ovlivňují hospodářskou úspěšnost podniků. Na základě diferencovaných hodnot těchto proměnných jsou v hrubé rovině rozlišení vždy společně charakterizovány podniky zařazené do každé z výše zmíněných tří základních skupin, vzniklých na základě shlukové analýzy dle hospodářské úspěšnosti. Ve druhé, podrobnější rovině rozlišení, jsou společně charakterizovány podskupiny podniků, vytvořené v rámci skupiny podniků, které vykazují nejvyšší hospodářskou úspěšnost. Cílem je co nejlépe postihnout emergentní vlastnosti charakteristické pro podniky té které podskupiny. Jako dodatek interpretační části jsou uvedeny dvě vybrané případové studie konkrétních podniků. V **závěru** monografie je shrnutí výsledků dané etapy řešení v rovině metodické a obsahové a formulace cílů pro následující etapu řešení.

Obě publikace byly realizovány jak v knižní, tak i v elektronické (web stránky a CD-ROM) podobě. Knižní podoby byly distribuovány na klíčové instituce v oblasti ekonomické, podnikatelské, správní, dále na výzkumné instituce, vysoké školy apod. Jejich elektronická podoba je k dispozici na webových stránkách Centra. Práce na uvedených studiích (publikacích) probíhaly ve dvou fázích. **Jednak cestou** oponentovaných statí working paperů - pracoviště realizovalo řadu diskusních skupin a seminářů k jednotlivým dílčím výzkumným zprávám a dalším statím, a to za účasti vnějších expertů. Další dílčí výstupy výzkumu jsou uvedeny v seznamu publikací. **Druhou fází** pak byla vlastní příprava a vydání výše uvedených monografií. Z hlediska věcného (věcně průřezového) se výzkumné aktivity soustředily na tyto základní charakteristiky:

Institucionální kvalita. V rámci roku 2008 bylo navázáno v komponentě institucionální kvalita na analýzu let 2006-2007, kdy byla postupně zkoumána konkurenceschopnost ČR a zemí Visegradské čtyřky. V roce 2008 byla analýza rozšířena na země CE-10, zahrnující Českou Republiku, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Slovinsko, Bulharsko, Rumunsko, Estonsko, Lotyšsko a Litvu. Cílem bylo analýzou na tomto rozšířeném vzorku zemí porovnat determinanty konkurenceschopnosti ČR v širším regionálním kontextu. Vzájemným srovnáním skupin zemí středoevropského, pobaltského a balkánského typu bylo možné identifikovat, které determinanty konkurenceschopnosti jsou společné pro všechny ekonomiky tranzitivního typu, které parametry jsou významné pro malé otevřené ekonomiky a které jsou specificky národní. Stejně jako v minulých letech byl projekt rozdělen do dílčích analýz zabývajících se analýzou teorie ekonomického růstu, výrobního faktoru práce, výrobního faktoru kapitálu a celkové produktivity výrobních faktorů. Analýza determinant

konkurenceschopnosti těchto zemí byla ukotvena ve výchozí analýze makroekonomického vývoje jednotlivých zemí, která determinovala produkční možnosti jednotlivých národních ekonomik, jakožto i možnosti a meze vládních politik. V mikroekonomické oblasti byla pozornost věnována především efektivitě fungování trhu výrobních faktorů a institucionálním determinantům vývoje celkové produktivity.

Inovační výkonnost. Zkoumání v oblasti inovační výkonnost probíhalo ve dvou oblastech, jednak v oblasti regionální a jednak v oblasti podnikové. Hlavní pozornost v komponentě **inovační výkonnost na úrovni regionů** byla soustředěna na regionální analýzu 10 nových členských zemí EU v kontextu kohezní politiky, kde byl hlavní důraz položen na zhodnocení kohezní politiky EU z pohledu nových členských zemí, socioekonomickou analýza regionů úrovně NUTS 2 a regionální syntézy jejich rozvojového potenciálu. Z celkového pohledu lze konstatovat, že rozvojový potenciál jednotlivých regionů přirozeně koresponduje s jejich celkovou ekonomickou vyspělostí. Zjištěné výsledky naznačují, že vyspělejší země již vstoupily či vstupují do integrační fáze ekonomického rozvoje, charakteristické difúzí pozitivních efektů z nejvyspělejších regionů (včetně regionů ekonomicky rozvinutějších sousedních „západních“ zemí) posilující přirozené tendence ke konvergenci ekonomické úrovně. Další oblastí výzkumu byla problematika disparit, jejíž řešení vychází z výsledků aplikace originální metody hodnocení kvality podnikatelského prostředí. Tato metoda byla ověřena na příkladě asi 200 českých mikroregionů a 14 mezoregionů resp. krajů a sestává ze dvou základních kroků: hodnocení kvality podnikatelského prostředí na mikroregionální úrovni a agregace získaných výsledků na mezoregionální úrovni. Metoda umožňuje respektovat zákonitosti sociálně-ekonomické a geografické organizace území (vývojová a řádovostní diferenciací prostoru s důrazem na procesy polarizace a integrace) a poskytuje vhodnou základnu pro korektní identifikaci pozitivních a negativních disparit (prokázané rozdíly mezi teoretickými a skutečnými hodnotami kvality podnikatelského prostředí) jako významného podkladu pro realizaci regionální politiky. Dalšími řešenými otázkami byly především hodnocení inovační výkonnosti zemí a regionů (zejména zhodnocení dostupnosti ukazatelů relevantních pro hodnocení regionální inovační výkonnosti a identifikace možnosti jejich syntézy) a podnikatelské inkubátory (funkce a fungování inkubátorů v podmínkách ČR, zhodnocení výsledků vlastního šetření, zaměřeného zejména na základní charakteristiky inkubátorů, poskytované provozní poradenské a vzdělávací služby a jejich financování jako podkladů pro účelné hodnocení inkubátorů). **V oblasti inovační výkonnost na úrovni podniků** v návaznosti na primární analýzu výsledků empirického šetření uskutečněného v roce 2007 byla v roce 2008 věnována hlavní pozornost analýze a identifikaci faktorů konkurenceschopnosti podniků. Primárně šlo o výběr, účelovou modifikaci a aplikaci jedné z metod shlukové analýzy pro potřeby vytváření typických skupin analyzovaných podniků dle jejich hospodářské úspěšnosti. Dále se jednalo o transformaci dat získaných z dotazníkového šetření a dalších informačních zdrojů do podoby proměnných, vhodných pro zpracování prostřednictvím specifických statistických metod. Konečně se pak jednalo o objasnění teoretických zásad a možností aplikace metod vícerozměrné analýzy pro hodnocení složitých multidimenzionálních vztahů mezi výše zmíněnými proměnnými a hledání takových kombinací vybraných proměnných, které v rozhodující míře ovlivňují hospodářskou úspěšnost a konkurenceschopnost podniků. Jako konkrétní nástroj byla vybrána metoda statistického rozpoznávání obrazů. Výsledek aplikace této metody byl prezentován v podobě přehledu proměnných, které byly s využitím zmíněného algoritmu vybrány jako faktory hospodářské úspěšnosti. V návaznosti na to byly dle takto identifikovaných faktorů analyzované podniky seskupeny s využitím metody shlukové analýzy. Závěr dané etapy řešení byl orientován na věcnou interpretaci výsledků dosažených uvedenými metodami. Šlo o postižení charakteristických vlastností jednotlivých skupin

podniků, s cílem zachytit konkrétní projev působení faktorů konkurenceschopnosti v realitě celého analyzovaného souboru podniků.

Růstová výkonnost a stabilita. Řešení komponenty probíhalo ve třech oblastech: v oblasti analýzy významu nominálních rigidit, v oblasti odhadu makroekonomicky rovnovážných nepozorovatelných stavů a v oblasti analýzy reakční funkce České národní banky. Bayesovská analýza komplexnějšího DSGE modelu malé otevřené ekonomiky prokázala zřetelnou převahu mzdových rigidit oproti rigiditám cenovým. Tyto závěry jsou důležité jednak pro samotné adekvátní popsání charakteru české ekonomiky, zejména však ukazují možnosti a meze monetární politiky z hlediska účinnosti monetárních nástrojů ovlivňující ekonomiku skrze transmisní mechanismy, které jsou silně ovlivněny identifikovanou mírou nominálních rigidit. Pomocí moderních odhadových postupů aplikovaných na alternativní makroekonomické modelové koncepty byl v rámci odhadu nepozorovatelných stavů (NAIRU, potenciální produkt) zjištěn hysterezní charakter české nezaměstnanosti. Aktuální mezera výstupu a nezaměstnanosti indikují udržitelnost současného výkonu ekonomiky s mírnými inflačními tlaky na trhu práce, které však nemají dlouhodobý charakter. V neposlední řadě byla část řešení orientována na roli monetární politiky a přínos České národní banky ke stabilitě české ekonomiky. Priority České národní banky byly odhadnuty v rámci Novokeynesiánského DSGE modelu otevřené ekonomiky s řešeným optimálním monetárním pravidlem. Odhadnutá reakční funkce ČNB ukazuje zřetelný důraz kladený na stabilitu cenové hladiny, což přispívá k důvěryhodnosti takto koncipované monetární politiky.

V rámci řešení druhé aktivity bylo dosaženo významného pokroku v návrhu, tvorbě a aplikaci nových odhadových a filtračních technik pro v čase se měnící parametry v modelech České ekonomiky a dynamických modelů ekonomik jako je Evropské unie. Výzkum odhadu makroekonomické nejistoty započatý v minulém roce pokračoval v implementaci nástroje globální analýzy citlivosti pro identifikované moderní DSGE modely. Makroekonomická nejistota v rozhodování různých ekonomických agentů (vč. centrální banky) byla řešena v kontextu DSGE modelu s inovativním zahrnutím sektorů obchodovatelných a neobchodovatelných statků.

Pracoviště CES VŠEM:

Nejvýznamnějším výstupem pracoviště v roce 2008 jsou čtyři složky Ročenky konkurenceschopnosti ČR 2007-2008 zahrnující vždy analytickou a statistickou část (s objasněním metodiky a s vlastním zpracováním dat). Další dílčí výstupy výzkumu a související expertní a diseminační aktivity jsou uvedeny v seznamu výsledků a popisu postupu prací.

I. První část analýzy **Růstová výkonnost a stabilita** je rozdělena do tří kapitol. První zkoumá růstovou výkonnost (měřenou HDP a alternativními ukazateli) a zdroje ekonomického růstu (práce, kapitál a souhrnná produktivita faktorů). Druhá kapitola analyzuje vliv poptávky na ekonomický růst a makroekonomickou stabilitu. Zvláštní pozornost je věnována vnější rovnováze a vlivu přímých zahraničních investic. Třetí kapitola hodnotí proces nominální a reálné konvergence a problémy spojené s přijetím eura.

Růst a nabídková strana ekonomiky: Kapitola hodnotí růstovou výkonnost české ekonomiky v období let 2001–2007 v mezinárodním kontextu a s využitím alternativních ukazatelů. Zohledněno je i zhoršující se mezinárodní prostředí, které ovlivňuje vývoj v České republice. Na straně nabídky je kvantifikován příspěvek základních odvětví k růstu HDP a hodnocen význam institucionálních sektorů. Zdroje ekonomického růstu jsou zkoumány v členění na práci, kapitál a souhrnnou produktivitu faktorů. U faktoru práce je hodnoceno využití pracovních zdrojů a politika podpory zaměstnanosti a u faktoru kapitálu změny ve věcné a odvětvové struktuře zásoby fixního kapitálu. Podle metody růstového účetnictví je kvantifikován růst souhrnné produktivity faktorů a jeho příspěvek k růstu HDP.

Poptávka a makroekonomická rovnováha: Kapitola se zabývá poptávkovou stranou ekonomiky, která je v kratším časovém horizontu určující pro ekonomický růst a pro vývoj makroekonomické rovnováhy. Zvláštní pozornost věnuje dvěma základním složkám poptávky, kterými jsou výdaje domácností na konečnou spotřebu a tvorba hrubého fixního kapitálu. Hodnocení makroekonomické stability je založeno na analýze vztahu domácí nabídky a domácí poptávky a národních úspor a domácích investic. Vztah úspor a investic je zkoumán podle základních institucionálních sektorů ekonomiky (nefinanční podniky, vládní sektor a domácnosti). Vnější rovnováha je hodnocena na základě obchodní bilance a měnící se struktury běžného účtu platební bilance, která je silně ovlivněna přímými zahraničními investicemi.

Reálná a nominální konvergence: Kapitola hodnotí rychlost reálné konvergence v České republice ve srovnání s ostatními novými členskými zeměmi EU, zejména se zeměmi středoevropského regionu. V dlouhodobějším vývoji je sledován postup konvergence v České a Slovenské republice a jsou analyzovány příčiny rozdílů. Vazby reálné a nominální konvergence jsou zkoumány na postupu cenové a mzdové konvergence s důsledky na vývoj nákladové konkurenční schopnosti. Analyzuje se kurzový i inflační kanál cenové konvergence a sledují se důsledky odstraňování robustní odchylky ve srovnatelné cenové úrovni na bilanci přínosů a nákladů příjetí eura v měnící se situaci roku 2008.

Statistická část zahrnuje charakteristiky ekonomické výkonnosti, stability a konvergence. Jejich výběr byl volen tak, aby dávaly ucelenou představu o makroekonomickém vývoji České republiky ve srovnání se zeměmi Evropské unie. Ukazatele je možné tematicky rozdělit do čtyř částí: **(1) růstová výkonnost** – zahrnuje růst HDP, produktivity práce a na jejich vývoji závislou ekonomickou úroveň země (měřenou HDP na obyvatele v paritě kupního standardu), **(2) práce, mzdy a ceny** – vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti vyjadřuje využití lidských zdrojů a růst mezd a cen ovlivňuje životní úroveň, makroekonomickou stabilitu a nominální konvergenci, **(3) poptávka a stabilita** – spotřeba, investice, úspory a jejich vzájemný vztah spojují hledisko ekonomického růstu a makroekonomické rovnováhy, která je významně ovlivněna vývojem veřejných rozpočtů a rozpočtových schodků, které se kumulují ve veřejný dluh, **(4) vnější vztahy** jsou charakterizovány růstem vývozu a dovozu zboží a služeb, bilancí běžného účtu platební bilance a přílivem přímých zahraničních investic. Ve vývoji směnných relací a reálného efektivního měnového kurzu se odráží konkurenceschopnost země v zahraničním obchodě.

II. Druhá část Institucionální kvalita a podmínky podnikání je rozdělena do dvou kapitol. První zahrnuje vstupní charakteristiku hledisek používaných pro hodnocení správy v mezinárodním srovnání, následuje průřezové podrobnější hodnocení podmínek podnikání, včetně postupu jejich harmonizace v EU. Druhá kapitola se detailněji věnuje těm oblastem podnikání, které jsou v ČR dlouhodobě považovány za nejvíce problematické (regulace platby daní, ukončení podnikání, vynutitelnost smluv, ochrana investorů).

Kvalita správy a podmínky podnikání: Kapitola reflektuje výsledky mezinárodních srovnání kvality správy (governance) a institucí a současně kvality regulace podnikatelských aktivit, a to v deseti klíčových, mezinárodně srovnatelných oblastech: zahájení a ukončení podnikání,

získávání stavebních povolení, registrace vlastnictví nemovitosti, zaměstnávání, platby daní, ochrana investorů, zahraničního obchodu, vynucení smluvních závazků, získávání úvěrů. Pozornost je soustředěna na ČR ve srovnání s EU jako celkem, s nejlepší evropskou praxí a s daty ze srovnatelných zemí střední a východní Evropy. Tyto výsledky mezinárodních expertních průzkumů jsou konfrontovány s úsilím EU o zkvalitnění podnikatelského prostředí, s názory domácích podnikatelů a s analýzou stávajícího, případně připravovaného právního rámce v ČR.

Problematické oblasti podnikání v ČR: Kapitola se soustředí na čtyři oblasti regulace podnikání, které dle mezinárodní expertních srovnání i dle názoru domácích podnikatelů představují největší slabiny ČR: platba daní, ochrana investorů, vynucení smluv a ukončení podnikání (insolvence). Detailně analyzuje hlavní nedostatky, zejména časovou náročnost procedur a plnění uložených povinností, která patří ve všech čtyřech sledovaných oblastech mezi nejhorší v EU. Na základě analýzy platného a připravovaného právního základu, jakož i stávající správní a soudní praxe ČR v relaci k nejlepším praktikám vybraných evropských zemí jsou ukázány jak hlubší příčiny problémů, tak i možné přísliby zlepšení v nejbližších letech.

Statistická část kapitoly institucionální kvality a podmínek podnikání (jejíž specifikou jsou datové zdroje založené na šetřeních a ad hoc kvalitativních komparacích) je tematicky rozdělena do tří oblastí: **(1) kvalita správy** je hodnocena podle dílčích ukazatelů Světové banky v projektu Governance Matters, podle dílčích ukazatelů Světového ekonomického fóra pro veřejné instituce, alternativních pojetí indexů ekonomické svobody (Heritage Foundation, Fraser Institute) a indexů vnímání korupce publikovaných Transparency International, **(2) efektivnost podniků a trhů**, tj. mikroekonomická charakteristika kvality správy, je hodnocena podle hledisek efektivnosti produktových trhů, trhu práce, finančních trhů a kvality podnikové správy, **(3) podmínky podnikání** jsou prezentovány v metodologii Světové banky (Doing business), která umožňuje mezinárodní srovnání, a to v rozdělení na podmínky zahájení a ukončení podnikání, dále zaměstnávání, zdanění a zahraničního obchodu a konečně vynutitelnost smluv, ochranu investorů a přístup k úvěrům.

III. Třetí část Globalizace a inovační výkonnost je rozdělena do tří kapitol. První zahrnuje charakteristiky globalizace ekonomických toků, zejména význam znalostně náročných obchodních a investičních aktivit (v souhrnném i strukturálně specifickém vývoji). Druhá kapitola hodnotí pozici české ekonomiky v mezinárodním srovnání podle znalostní náročnosti inovačních vstupů a výstupů podle klíčových institucionálních sektorů národního inovačního systému. Třetí kapitola prezentuje nejvýznamnější trendy vývoje informační společnosti, segmentů ICT trhu a efektů podnikové informatiky.

Globalizace obchodu a investic: Kapitola se zabývá klíčovými aspekty procesu globalizace a jeho měřením. Vychází přitom z rozdělení tohoto procesu na tři základní okruhy: přímé zahraniční investice a aktivity nadnárodních společností, internacionalizace technologií a internacionalizace obchodu. Druhá část hodnotí pozici ČR v procesu globalizace obchodních a investičních toků. Zabývá se výkonností obchodu a jeho geografickou a produktovou strukturou. Podrobnější hodnocení zahrnuje strukturu obchodu z hlediska technologické a faktorové náročnosti. Poslední část je věnována oblasti přímých zahraničních investic. Zdůrazněna je role PZI jako kanálu technologického transferu a je popsán aktuální celosvětový vývoj zahraničních investic v kontextu globální finanční krize. Dále je analyzována odvětvová a geografická struktura PZI v české ekonomice.

Inovační vstupy a výstupy: Kapitola hodnotí nejvýznamnější ukazatele předpokladů a výsledků inovační výkonnosti české ekonomiky v mezinárodním srovnání a ve vývoji v čase pro zachycení znalostní konvergence. Použity jsou komplexní ukazatele inovační výkonnosti v širším pojetí

podle metodiky Evropské komise (EIS), včetně zohlednění kritiky stávajícího přístupu, která se v posledním roce měření objevila (především kvůli nevhodnému zohlednění inovačních výstupů ve znalostně méně rozvinutých zemích). Dále jsou použity dílčí ukazatele inovačních vstupů a výsledky inovační výkonnosti podle metodik Frascati manuálu na úrovni klíčových institucionálních sektorů financování a realizace výzkumu a vývoje a na podnikové úrovni podle metodiky CIS (Community Innovation Survey), doplněné souvisejícími hledisky kvality lidských zdrojů (zejména s vysokými kvalifikacemi). Zahrnuto je rovněž hledisko internacionalizace znalostně založených aktivit na straně vstupů (zahraniční financování, resp. úloha firem pod zahraniční kontrolou) a výstupů (zahraniční spoluautorství patentů).

Informační společnost a informatika: Kapitola identifikuje nejdůležitější rozvojové trendy informační společnosti, v informačních a komunikačních technologiích (ICT) a v podnikové informatice. Analyzovány jsou možnosti, efekty i rizika, které jsou s novými technologiemi a jejich aplikacemi v praxi spojené. Informatiku charakterizuje velmi rychlé tempo změn ve všech jejích oblastech řešení i užití, tj. manažerské, aplikační i technologické. Informační systémy a technologie (IS/ICT) poskytují stále vyšší dostupnost informačních zdrojů a služeb umístěných kdekoli na světě, zasahují již prakticky do všech sfér lidské činnosti a přinášejí do nich nové hodnoty. Hodnocení efektů informatiky má zásadní význam pro zvýšení výkonnosti jejích uživatelů, je však spojeno s řadou metodických problémů (při provádění evaluace i interpretaci výsledků). K hodnocení jsou využity standardizované mezinárodní ukazatele informační společnosti podle jednotlivých skupin uživatelů, charakteristiky vývoje ICT trhu v ČR (na nabídkové i poptávkové straně) a výsledky vlastních dílčích šetření.

Statistická část pokrývá všechna tři klíčová hlediska globalizace a inovační výkonnosti, včetně charakteristik informační společnosti. Zahrnuté ukazatele je možno rozdělit do pěti oblastí: **(1) znalostní konkurenční výhoda** obsahuje souhrnné hodnocení konkurenceschopnosti v pojetí Světového ekonomického fóra a IMD, index lidského rozvoje a jeho složky v pojetí UNDP, index znalostní ekonomiky v pojetí Světové banky, souhrnný inovační index v pojetí Evropské komise a hodnocení přitažlivosti země pro zahraniční investory v pojetí UNCTAD, **(2) finanční a lidské zdroje** ve výzkumu a vývoji hodnotí stranu inovačních vstupů v celkové výši (v relativním vyjádření) a podle základních strukturálních hledisek v členění podle institucionálních sektorů národního inovačního systému a podle hlediska financování a realizace výzkumu a vývoje, **(3) inovační výstupy** charakterizují hlediska technologické připravenosti (přibližující schopnost přejímání technologických znalostí), mezinárodní patentové aktivity (v relativním počtu přihlášek u Evropského patentového úřadu), rozsah technologického obchodu podle výše licenčních poplatků a autorských honorářů, včetně bilance příjmů a plateb, rozsah technologicky náročných aktivit podle významu high-tech vývozu, **(4) inovační aktivity** se specificky zaměřují na podnikový sektor jako klíčový subjekt národního inovačního systému, a to podle relativní výše výdajů na výzkum a vývoj a zdrojů jejich financování, charakteristik sofistikovanosti firemních operací, významu financování ze zdrojů rizikového kapitálu a podle souhrnného hodnocení inovačního potenciálu, **(5) informační společnost** je hodnocena podle charakteristik dostupnosti informačních a komunikačních technologií pro domácnosti a podniky a podle skutečného využití těchto technologií v podnicích a ve veřejné správě, souhrnné hodnocení úrovně rozvoje informační společnosti představuje index síťové připravenosti v pojetí Světového ekonomického fóra.

IV. Čtvrtá část **Strukturální konkurenceschopnost** je rozdělena na odvětvovou a regionální kapitulu, které vždy zahrnují vstupní souhrnné hodnocení (vycházející z významu pro celkovou ekonomickou výkonnost) a dále podrobnější hodnocení jednotlivých odvětví (odvětvových skupin) a krajů zejména z hlediska kvalitativně (znalostně) založené konkurenceschopnosti. Zahrnuty jsou rovněž případové studie znalostně založených aktivit na podnikové/odvětvové a regionální úrovni a výsledky dílčích šetření.

V kapitole **odvětvové konkurenceschopnosti** jsou analyzovány strukturální vazby a rovnováha nabídky a poptávky na odvětvové úrovni s využitím input-output analýzy. Výsledkem je komparace multiplikačního efektu jednotlivých odvětví, ale také složek finální poptávky. Další část se věnuje pozici tzv. technologicky a znalostně náročných odvětví v ČR a jejich charakteristice v mezinárodním kontextu. Analýza faktorové náročnosti pak umožňuje hlubší pohled na zdroje konkurenční výhody nabídkové strany české ekonomiky. Syntetický pohled na pozici jednotlivých odvětví nabízí tzv. souhrnný indikátor konkurenceschopnosti, který bere v úvahu jejich výkonnost, kvalitativní faktory a míru internacionalizace. Tyto aspekty jsou pak podrobněji rozebrány a jsou analyzovány jednak jejich meziodvětvové diference i vývoj v čase. Na úrovni dílčích odvětví, resp. **odvětvových skupin** (všech základních sektorů zemědělství, průmyslu a služeb) je hodnocení konkurenceschopnosti rozděleno vždy do tří částí. První zahrnuje ekonomickou pozici a výkonnost odvětví v domácí ekonomice (resp. v rámci sektoru) podle klíčových ukazatelů růstu, obchodu, investic a kvalitativně náročných vstupů v časové řadě od roku 2002, dále cenový vývoj (v podrobnějším subodvětvovém, resp. výrobním členění), srovnání výkonnosti domácího a zahraničního sektoru, ekonomické výsledky podle finančních ukazatelů, inovační aktivity podle ukazatelů vstupů výzkumu a vývoje (finančních a lidských) a výstupů (podle šetření CIS). Druhá část se podrobněji věnuje struktuře odvětví podle ukazatelů tržeb, produktivity a obchodu a dále charakterizuje klíčové obory a případně podniky z hlediska ekonomické výkonnosti a znalostně založené konkurenceschopnosti. Třetí část informuje o rozvojových perspektivách odvětví (případně i jeho dílčích oborů) v domácím i širším mezinárodním kontextu (zejména ekonomiky a politiky EU) z hlediska technologického vývoje a souvisejících hospodářsko politických (podpůrných programů). Odvětvová analýza je vždy uzavřena přehledem jeho silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb se zahrnutím domácích i vnějších hledisek (SWOT).

Statistická část zahrnuje odvětvové charakteristiky ekonomické výkonnosti konkurenceschopnosti v České republice, které přibližují strukturální pohled na nabídkovou stranu, tj. která odvětví a do jaké míry se podílejí na celkovém výkonu ekonomiky. Vedle výkonnostních hledisek odvětví jsou zahrnuty i ukazatele kvalitativní. Na základě vybraných ukazatelů je sestaveno celkové pořadí odvětví podle tzv. souhrnného indikátoru konkurenceschopnosti. Ukazatele je možné tématicky rozdělit do čtyř částí: (1) ukazatele vyjadřující **ekonomickou výkonnost a produktivitu práce** - zahrnuje úroveň a dynamiku produktivity práce, podíl přidané hodnoty na produkci odvětví a multiplikátor produkce jako míra schopnosti multiplikovat poptávkové impulsy, (2) **ukazatele internacionalizace produkce a spotřeby** - patří sem ukazatele vývozní výkonnosti a pronikání dovozů vyjadřující míru otevřenosti odvětví vůči vnějšímu světu, podíl vývozu a dovozu jako relativní saldo obchodní bilance odvětví a intraodvětvový obchod signalizující míru zapojení odvětví do nadnárodního produkčního řetězce, (3) **ukazatele zaměstnanosti a pracovních nákladů**, - vývoj zaměstnanosti v odvětví ukazuje, do jaké míry má dynamika produkce v odvětví extenzivní charakter, úroveň a tempo růstu jednotkových pracovních nákladů je významnou charakteristikou cenové konkurenceschopnosti odvětví, naopak podíl zaměstnanců s vyšší kvalifikací aproximuje kvalitativně založenou konkurenční výhodu, (4) **ukazatele vědy, výzkumu a inovací** - v této skupině jsou ukazatele vyjadřující konkurenční výhodu založenou na investicích do výzkumu a vývoje a podílu výzkumných pracovníků v odvětví, jejich přínos pak může být měřen ukazatelem inovační výkonnosti jako podílem tržeb z inovovaných produktů, (5) **ukazatele investic a kapitálu** - zahrnuje ukazatele vyjadřující podíl podniků pod zahraniční kontrolou na přidané hodnotě odvětví a míru financování tvorby fixního kapitálu přílivem PZI a také náročnost odvětví na kapitálovou vybavenost vyjádřenou kapitálovým koeficientem.

V kapitole **regionální konkurenceschopnosti** je analyzována ekonomická a inovační výkonnost regionů ČR. Dále jsou doplňkově hodnoceny regionální ukazatele kvality života. Za jednotlivé tři okruhy jsou vybrány klíčové ukazatele, na základě kterých je počítán index regionální ekonomické a inovační konkurenceschopnosti a kvality života a index dynamiky jejich vývoje od roku 2001. Index ekonomické výkonnosti zahrnuje ukazatele HDP na obyvatele (ekonomická úroveň) a jeho reálný vývoj, produktivitu práce, míru nezaměstnanosti a tvorbu hrubého fixního kapitálu. V rámci ekonomické výkonnosti je hodnocena také exportní výkonnost krajů ČR (zejména ve srovnání s ekonomickou úrovní a mírou PZI). Dále je proveden rozklad faktorů, které mají vliv na regionální disparity u HDP na jednoho obyvatele (míra zaměstnanosti pracovních sil v regionech, míra ekonomické aktivity obyvatel, rozdíly ve věkové struktuře populace, rozdílná míra zaměstnanosti cizinců v regionech a rozdílná produktivita práce pracovníků zaměstnaných v krajích – vliv jednotlivých faktorů je v této části konkrétně vyčíslen a následně analyzován. Jako klíčové ukazatele pro index inovační konkurenceschopnosti jsou vybrány výdaje na VaV, přímé zahraniční investice, HPH v technologicky náročných odvětvích a podíl vysokoškoláků na celkové pracovní síle. Ve větší míře jsou zkoumány kvalitativní struktura hrubé přidané hodnoty, přímé zahraniční investice a inovační aktivity podniků v regionech. Postavení krajů z hlediska inovačního potenciálu je analyzováno na základě inovačního šetření mezi reprezentanty akademické, veřejné a soukromé sféry zaměřeného na vnímání významu jednotlivých inovačních faktorů a institucí. Pro index regionální kvality života jsou vybrány ukazatele: disponibilní důchod domácností, emise oxidů siřičitého, počet trestných činů a střední délka života. Na základě průměru hodnot ukazatelů ze všech tří složek konkurenceschopnosti je sestaven souhrnný index regionální konkurenceschopnosti a provedena klasifikace krajů podle charakteristik celkové konkurenceschopnosti. Po mezikrajovém srovnání jsou podrobněji prezentovány a hodnoceny charakteristiky za **jednotlivé kraje**. V rámci ekonomické, inovační výkonnosti a kvality života jsou hodnoceny jednotlivé výše vyjmenované ukazatele za každý kraj ve srovnání s průměrem ČR a ve vývoji v čase. V části rozvojové příležitosti je provedena charakteristika specifických vlivů, které významně ovlivňují či budou ovlivňovat vývoj konkurenceschopnosti kraje, výběr zajímavých projektů, aktivit a subjektů s inovačními charakteristikami včetně hodnocení strategických rozvojových dokumentů kraje. Dílčí regionální analýzy jsou rovněž vždy uzavřeny přehledem silných a slabých stránek regionu, příležitostí a hrozeb (SWOT).

Statistická část zahrnuje regionální ukazatele ze všech okruhů, které byly vybrány s ohledem na regionální reprezentativnost, tzn. do jaké míry je lze považovat za významné a metodu jejich regionálního zjišťování za dostatečně vypovídající s ohledem na územní příslušnost údajů. Ukazatele je možné tématicky rozdělit do tří částí: (1) **ukazatele regionální ekonomické výkonnosti** – zahrnují indikátory jako reálný růst regionálního HDP, regionální HDP na obyvatele, produktivitu práce (HDP na zaměstnanou osobu), míru registrované nezaměstnanosti, podíl dlouhodobě nezaměstnaných a tvorbu hrubého fixního kapitálu, (2) **ukazatele regionální inovační výkonnosti** – jejich součástí je stav přímých zahraničních investic, podíl technologicky náročných odvětví na HPH, výdaje ve výzkumu a vývoji, podíl zaměstnanců ve vědě a výzkumu, podíl pracovní síly s vysokoškolským vzděláním, podíl kvalifikované pracovní síly podle klasifikace zaměstnání (KZAM), podíl podnikatelů a podíl zaměstnaných žen, (3) **ukazatele regionální kvality života** – zahrnují ukazatele vnitrostátní a mezinárodní migrace, střední délku života obyvatelstva, počet obyvatel ve věku 65 let a více, míry kriminality, emisí znečištění ovzduší a průměrného procenta pracovní neschopnosti pracovníků v krajích.

Pracoviště NOZV:

Hlavním výstupem pracoviště NOZV v roce 2008 je společná publikace s CES VŠEM Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2007-2008, která je připravena k tisku.

NOZV zpracovala část Kvalita lidských zdrojů v analytické a datové části publikace. Zkrácená verze analytické části byla přeložena a bude vydána na CD opět společně s CES VŠEM pod názvem The Competitiveness Yearbook Czech Republic 2007-2008. Ostatní výstupy NOZV jsou uvedeny v Dosažených výsledcích. **Analýza Kvalita lidských zdrojů** je rozdělena do tří kapitol. První kapitola **Celoživotní učení** se nejprve zabývá úrovní **gramotnosti patnáctileté populace** na základě výsledků mezinárodního šetření PISA. Je analyzována průměrná úroveň matematické, přírodovědné a čtenářské gramotnosti v roce 2006, pozornost je věnována také četnosti skupin žáků, kteří dosáhli nejvyšších a naopak nejnižších úrovní jednotlivých typů gramotnosti. Byly konfrontovány výsledky dosažené v přírodovědné gramotnosti se zájmem o práci v oblasti přírodních věd. S ohledem na srovnatelnost výsledků tří šetření PISA byl porovnán posun v úrovni gramotnosti v časovém úseku 2000, 2003 a 2006. Byla též analyzována vazba mezi úrovní gramotnosti a rodinným zázemím. Druhá část kapitoly se zabývá **vzdělaností strukturou populace**. Je vyhodnocen posun v zastoupení populace s jednotlivými úrovněmi nejvyššího dosaženého vzdělání v roce 2007 ve srovnání s rokem 2003, posouzeny změny vzhledem k průměru EU. Jsou zkoumány také rozdíly ve vzdělanostní úrovni pracujících v jednotlivých odvětvích ČR. **Vzdělanostní mobilita** je vyhodnocena na základě komparace podílu osob s maximálně ukončeným základním vzděláním ve věkových skupinách 25-29 let a 55-59 let a podílem osob s terciárním vzděláním v těchto dvou věkových skupinách. Jsou zkoumány faktory, které ovlivnily pozitivní posun ve vzdělanostní mobilitě i faktory, které ovlivňují stále nepříznivé postavení ČR v rámci EU z hlediska zastoupení terciárně vzdělané populace. Pro posun gramotnosti dospělé populace i zvýšení její profesní mobility je důležitá účast na **dalším vzdělávání**. K analýze byla využita data z VŠPS, jejichž zpracování umožnilo nejen vyhodnotit účast ve formálním a neformálním vzdělávání, ale také rozdíly mezi pracujícími v jednotlivých odvětvích. Byly provedeny také propočty budoucího vývoje vzdělanostní mobility prostřednictvím projekce počtu absolventů podle stupňů vzdělání, byla projektována také jejich oborová struktura. Součástí subkapitoly je i rozbor **postavení mladých lidí na trhu práce** a problematika **předčasných odchodů ze vzdělávacího systému**. Posledním tématem, kterým se zabývá první kapitola je vliv **stárnutí populace** na kvalitu lidských zdrojů. Je vyhodnocen vývoj zastoupení jednotlivých věkových skupin na pracovní síle, míra ekonomické aktivity starších osob, využívání částečných pracovních úvazků, které umožňují těmto osobám setrvat déle v pracovní aktivitě. Je zkoumána také jejich účast na dalším vzdělávání a schopnost využívat ICT. Jsou vyhodnoceny přednosti i nedostatky starších osob z hlediska uplatnění na trhu práce. Druhá kapitola **Lidské zdroje pro znalostní ekonomiku** nejprve analyzuje vývoj **odvětvové struktury zaměstnanosti** a identifikuje nejdynamičtější odvětví. Pozornost je věnována zejména kvalitativním a kvantitativním změnám v zaměstnanosti v **technologicky náročných sektorech ekonomiky**, tj. technologicky náročných službách, technologicky vysoce náročných a středně náročných odvětvích zpracovatelského průmyslu. Kvalitativní změny jsou zkoumány prostřednictvím změn v zastoupení kvalifikačně náročných zaměstnání (KZAM 1- 3) a pracujících s terciární úrovní vzdělání (ISCED 5-6). Je tak vyhodnocena **kvalifikační náročnost** těchto odvětví ve srovnání s průměrem EU i jednotlivými členskými státy. Je provedena také projekce budoucího vývoje zaměstnanosti v technologicky náročných sektorech a vývoje kvalifikační náročnosti technologicky náročných sektorů ekonomiky ČR. Druhá část této kapitoly se zabývá **budoucími požadavky na kvalifikovanou pracovní sílu** ve vybraných odvětvích ekonomiky. Jsou popsána východiska předvídaní kvalifikačních potřeb a identifikovány **rozhodují trendy**, které budou ovlivňovat vývoj na trhu práce. Budoucí požadavky na pracovní sílu jsou analyzovány pro čtyři následující odvětví ekonomiky ČR: energetiku; výrobu ICT, optické a zdravotnické techniky; výrobu elektrických strojů a zařízení; ICT služby a ICT profese. Pro každé z těchto odvětví je nejprve analyzován vývoj zaměstnanosti,

věková struktura a následně stanoveny budoucí kvantitativní nároky na pracovní sílu. Jsou popsány trendy ve změně nároků na znalosti a dovednosti pracovníků, kteří budou poptáváni těmito odvětvími ve zkoumaném časovém období. Třetí část druhé kapitoly se zabývá **přípravou lidských zdrojů pro kvalifikačně náročné profese**. Je analyzován zejména vývoj terciárního vzdělávání z hlediska kapacitních změn vyjádřený čistou mírou přílivu do vzdělávání. Je zkoumána také úspěšnost **ukončování studia** a vymezeny rozhodující důvody ovlivňující nedokončení započatých studií. Zvláštní pozornost je věnována absolventům technických a přírodovědných oborů a naplňování evropského cíle zvýšit podíl žen v těchto studijních oborech. Vzhledem k tomu, že v současné době je třeba zaměřit pozornost zejména na **kvalitu terciárního vzdělávání**, je vyhodnoceno postavení českých vysokých škol v mezinárodním srovnání. Určitým indikátorem kvality je také **příliv zahraničních studentů**, jsou identifikováni hlavní exportéři na evropském trhu terciárního vzdělávání a porovnán podíl ČR na tomto trhu a jeho vývoj. Důležité jsou také možnosti českých studentů studovat v zahraničí, které se odvíjejí od dostupnosti stipendií i ekonomické situace rodin studentů. Třetí kapitola je věnována **vzdělávání v podnicích**. Výsledky mezinárodního šetření CVTS 3 umožnily zpracovat analýzu přístupu podniků lokalizovaných v ČR ke vzdělávání zaměstnanců a zhodnocení postavení ČR v rámci EU. Analýza byla provedena nejen z hlediska míry angažovanosti podniků při zabezpečování vzdělávání a změn v roce 2005 ve srovnání s rokem 1999, ale byly zkoumány i další aspekty. Zejména důvody, proč určitá část podniků své zaměstnance nevzdělává, **vliv státu** na rozhodování podniků o poskytování vzdělávání a vliv velikosti podniku. Bylo zkoumáno, zda je v podniku uplatňován **systemový přístup** ke vzdělávání, jaké jsou **náklady** na výukovou hodinu, jaký je podíl přímých nákladů a nákladů na mzdy účastníků, zda podniky přispívají do nadpodnikových fondů určených na úhradu nákladů na vzdělávání v podnicích. Druhá část třetí kapitoly je věnována **formám podnikového vzdělávání**. Je zkoumáno využívání jednotlivých forem a analyzována zejména nejrozšířenější forma, tj. kurzy dalšího vzdělávání. Zde je pozornost věnována průměrnému počtu hodin strávených v kurzech, obsahovému zaměření kurzů, rozdílu v účasti z hlediska věku a pohlaví účastníků a odvětví. **Odvětvové rozdíly** v podnikovém vzdělávání jsou analyzovány z hlediska všech aspektů uplatněných v celkové analýze. Třetí část vychází z jedenácti **případových studií** zpracovaných v inovativních podnicích. Je identifikována pozice těchto podniků podle míry komplexnosti produkce a rizikovosti odbytu. Jsou zpracovány základní charakteristiky jednotlivých podniků a u každého podniku stanoveny priority v oblasti lidských zdrojů, které jsou nejdůležitější z hlediska realizace inovací a udržení či zvýšení konkurenceschopnosti. Je také porovnána míra inovativnosti a přístup k rozvoji lidských zdrojů vzhledem k průměrné situaci v příslušném odvětví.

Datová část Kvalita lidských zdrojů obsahuje soubor čtyřiceti dvou ukazatelů, prostřednictvím kterých je identifikován vývoj postavení ČR v rámci EU-27 v následujících pěti oblastech - Kvalifikace a dovednosti obyvatelstva, Účast na vzdělávání, Výdaje na vzdělávání, Kvalita lidských zdrojů v odvětvích a Lidské zdroje pro rozvoj technologií. Pro každý ukazatel je zpracována časová řada hodnot a popis metodiky propočtu, jejíž znalost je mimořádně důležitá pro správnou interpretaci ukazatele.